

Izjava Društva vodarjev Slovenije ob Dnevu voda 2014

Društvo vodarjev Slovenije ob Dnevu voda 2014 opozarja, da v Sloveniji z vodami ne upravljamo celovito. Tradicijo celovitega, do lokalnega nivoja organiziranega in finančno ustreznega upravljanja voda, ki smo jo imeli z delovanjem vodnih skupnosti, bi morali zopet uveljaviti. Pozivamo, da ustanovimo vodne skupnosti z lokalnimi posvetovalnimi telesi po porečjih, preko katerih bi se v politiko upravljanja z vodami vključevala širša strokovna javnost in civilna družba.

Društvo vodarjev Slovenije ob Dnevu voda 2014 opozarja, da v Sloveniji z vodami ne upravljamo celovito. Celovitost upravljanje z vodami se je desetletja zagotavljala z izvajanjem politike preko vodnih skupnosti. Te so na nivoju posameznih porečij načrtovale in določale varstvo, rabo voda in urejanje vodotokov. Programi namakanja in melioracij, ki so bili osnova za razvoj kmetijstva sredi sedemdesetih in osemdesetih let v Sloveniji, so se na primer pripravljali in izvajali ravno v teh skupnostih. Te so tudi zagotavljala sredstva in nadzor ter sisteme upravljala tudi po izgradnji. Politika vodnega gospodarstva je bila takrat aktivna in s tem dajala usmeritve ostalim potencialnih uporabnikom voda. Zaradi zahtev po upoštevanju ekoloških komponent pri ravnanju z vodo v Evropi, ki so se začela uveljavljati v osemdesetih in z začetku devetdesetih let in dosegle vrhunec s sprejetjem Vodne direktive leta 2000, pa se je tudi v Sloveniji začelo obdobje nasprotovanja tehnično zasnovanim rešitvam za rabo in urejanje. Žal se vodnim skupnostim ni ponudilo možnosti uvajanja ekoloških alternativ, saj so jih enostavno ukinili. S tem so prekinili tradicijo celovitega, do lokalnega nivoja organiziranega in finančno močnega upravljanja voda preko vodnih skupnosti. Paradoks je, da je ravno Vodna direktiva v Evropske države vpeljevala načela celovitega upravljanja po porečjih z upoštevanjem subsidiarnosti, enakomernosti in solidarnosti, ki smo se jim mi z ukinitvijo teh skupnosti odpovedali. Še več, z dopolnili in spremembami zakona o vodah leta 2012 smo ukinili sicer še ne ustanovljeno konferenco za vode s sveti, preko katerih naj bi se v politiko upravljanja z vodami vključevala tudi širša strokovna javnost in civilna družba.

Zaradi nerazumevanja ideje celovite politike do voda ali celo namerne odločitve po spremembi razmerij politične in ekonomske moči na področju voda so se po letu 2000 močno začela zmanjševati finančna sredstva za upravljanje z vodami, državne javne službe pa so začele izgubljati pristojnosti. Ustanovil se je Sklad za vode, ki pa ni zares služil upravljanju z vodami temveč drugim politikam, ki so začele agresivno posegati s svojimi rabami na vode. To nerazumevanje ali namernost traja še danes.

Društvo vodarjev Slovenije ocenjuje, da je treba začeti sistemsko razvijati, načrtovati in prostorsko določati možne nove rabe in novim razmeram prilagojene obstoječe rabe. Te

aktivnosti lahko potekajo preko vodnih skupnosti. Preko teh skupnosti naj se tudi razvijajo načrti zmanjševanja tveganj zaradi poplav in suš.

Odločitev vodne politike po letu 2000 je bila, da rabo voda načrtujejo in prevzamejo druge politike (kmetijstvo, energetika, promet, turizem, urbanizem), sama vodna politika v segmentu rabe voda pa se izvaja le z administrativnim podeljevanjem vodnih pravic brez resnega nadzora. S to politiko torej pristojni državni organi na področju voda lahko le reagirajo na pobude državljanov ali pravnih oseb, ne pa tudi razvijajo ideje za možne nove rabe, kot se je to načrtovalo, prostorsko določalo in implementiralo nekoč.

Problematika poplav se še vedno obravnava parcialno. Karte poplavne nevarnosti in razredov poplavne nevarnosti, ki jih je uvedla v letu 2009 na novo sprejeta Poplavne direktiva, se večinoma izdelujejo le za posamezne odseke in ne celovito za cela porečja. Uvajanja ne-gradbenih ukrepov in zmanjševanje ranljivosti je stvar vseh sektorskih politik, zato jih težko uvajamo v načrtovanje in izvajanje omilitvenih ukrepov. Protipoplavna gradnja na območjih velike nevarnosti znotraj naselij niti zakonsko ni mogoča. Investicije znotraj naselij, ki so poplavno ogrožena, stojijo. Ker po zakonu lahko gradimo tam, kjer se pokaže, da je poplavna varnost »le majhna«, predpišemo ustrezne omilitvene ukrepe. Nadzora nad skladnostjo pogojev in v dovoljenjih zapisanih pogojih nad temi gradnjami ni. Razviti moramo procese skupnega premišljevanja kako preprečevati visoka tveganja zaradi poplav in suš (ki so druga stran kovanca). Poplave in suše namreč niso samo stvar okolja, temveč prostora, družbene percepcije, nacionalne varnosti in seveda ekonomije.

Posledica pomanjkanja celovitega upravljanja je še vedno zelo intenzivno poseganje v vodni prostor z urbanizacijo in prometno infrastrukturo. Ta odvzema vodne površine in sili k togim ureditvam vodotokov. Je v popolnem nasprotju z moderno politiko zmanjševanja poplavne ogroženosti, kjer je eden izmed glavnih ukrepov varovanje vodnih zemljišč in razlivnih površin. V okviru inštrumenta DPN taka varovanja niso predvidena, saj je območje urejanja strogo začrtano in omejeno. Vodna zemljišča in površine razlivanja vode žal niso pravno urejena niti z drugimi inštrumenti upravljanja.

Društvo vodarjev Slovenije poziva Vladi Republike Slovenije da sistematsko uredi lastniško pravne zadeve v zvezi z vodnimi zemljišči in zagotovi dolgoročno politiko vzdrževanja vodnih objektov in zemljišč.

Za vodenje upravnih postopkov v kmetijstvu, to je za črpanje kmetijskih subvencij, so kmetijci izdelali prostorske podatke o »dejanski rabi prostora«. Žal v tej evidenci voda ni povsem ustrezno prikazana. Marsikje so struge prikazane ožje ali pa jih sploh ni. Površin, kjer je voda prisotna občasno ali je sicer stalno v tleh (mokrišča), ta evidenca večinoma ne prikazuje, saj je tu evidentirana kmetijska raba. Žal pa nimamo sistematsko urejenega niti statusa vodnih zemljišč kot jih definira Zakon o vodah. Mnoga vodna zemljišča niso vpisana v zemljiški knjigi kot taka. Pogosta pa je tudi obratna situacija. Napačno stanje kaže tudi

kataster zemljišč, ki se ne ujema z zračnimi posnetki terena. Menda do ureditve teh razmerij ni nikoli prišlo zato, ker je prenos grafičnih podatkov zemljiških katastrov v georeferiran sistem topografskih kart izredno geodetsko zahteven, če ne že nemogoč. Obeta se nam, da se bo za evidenco rabe zemljišč, ki bo osnova tudi da načrtovanje namenske rabe v prihodnosti (n.pr. kje se bo smelo graditi), uporabilo evidenco dejanske rabe kmetijcev. Evidenca parcel vodnih zemljišč (kot jo določa Zakon o vodah) še vedno ne bo narejena. Državne inštitucije še vedno ne bodo vedele, s kakšnim premoženjem upravljajo.

Če pogledamo še »dejansko stanje« na terenu. Mnoge brežine vodotokov se zasipajo, deli struge pa speljejo pod teren (cevovodi, nad katerimi se razbohotijo parkirišča, ceste, kolesarske steze, dvorišča...). Struge so ožje ali izginejo. Tu voda nima več stika s svetlobo, nima več zadostnih količin kisika, stika s podzemno vodo ni. Kmetijska zemljišča segajo povsem do roba strug. Obvodna drevnina je posekana ali pa drevesa in grmovje rastejo v strugi. Tam so si edino našla še nekaj prostora. Zaradi procesov erozije in odlaganja rečnih sedimentov na dno strug in zaradi zarasti v strugah, ki se v glavnem ne odstranjujejo redno, se zmanjšujejo pretočne sposobnosti in večajo nevarnost poplav.

Vzdrževanje vodotokov je sicer urejeno kot državna gospodarska služba. Na izid zadnjega razpisa za koncesijo državnih gospodarskih javnih služb na področju urejanja voda še čakamo. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev so objekti vodne infrastrukture in vodotoki neustrezno vzdrževani, škode ob poplavah še večje. Na letni ravni že dosegajo 150 mio evrov. Skromno ali sploh ne vzdrževani objekti in naprave na vodah pa državljanom nudijo le lažno varnost. Pričakujemo, da politika na kaotično stanje pri upravljanju z vodami najde prave odgovore. Upravljanje z vodami potrebuje namreč dolgoročno vizijo in dolgoročne načrte, ki jih izvajamo ves čas.

Pozivamo, da se pred ustanovitvijo Direktorata za vode javna oblast posvetuje s strokovno in širšo javnostjo in odpre demokratični komunikacijski proces za izvajanje celovite politike upravljanja vod.

Z aprilom naj bi bil po enem letu priprav brez sodelovanja strokovne javnosti in posvetovanja s civilno družbo pri ministrstvu za kmetijstvo in okolje ustanovljen Direktorat za vode in investicije. Sedanji Sektor za vode pri Direktorata za okolje naj bi se priključil Direktoratu za javne službe, varstvo okolja in investicije v okolje, torej službam, ki izvajajo evropsko kohezijsko politiko na področju okolja. Novi NUV, ki je razglašen kot eden izmed najbolj pomembnih inštrumentov upravljanja z vodami v bližnji prihodnosti, je pogoj za črpanje sredstev kohezije. Prav je, da z dobro in varno javno vodo-oskrbo oskrbimo vse prebivalstvo in da seveda nato onesnaženo vodo tudi odvedemo in očistimo. Imeli bomo čisto vodo, ne pa še dobrega stanja voda, saj je zanj potrebno imeti tudi zadostne količine vode v rekah v času suš, morfološko razgibane struge, v okolje ne smemo spuščati nevarnih snovi, sanirati moramo stara bremena, poskrbeti moramo za zmanjšanje prisotnosti nevarnih snovi v vodah, sedimentih in vodnih ekosistemih

na sploh. V te aktivnosti moramo vključiti vso družbo in oblikovati ustrezen komunikacijski proces.

Zapisala:
Dr. Lidija Globevnik
20.3.2014